

*Шевченко О. М.,
Юфименко В. Г.*

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Підготовка іноземних фахівців в Україні – це одна з ефективних форм культурного і наукового співробітництва, що сприяє зміцненню авторитету України на міжнародній арені і є джерелом додаткового фінансування освіти.

Сучасна підготовка іноземних студентів у вищих навчальних закладах має міжнародний рівень, і від культури професійного спілкування викладача російської мови як іноземної залежить рівень фундаментальної професійної підготовки студентів-іноземців.[9]

Нині зросли вимоги до ефективності професійного педагогічного спілкування з іноземними студентами. В ході спільної роботи, спрямованої на професійно-особовий розвиток студентів-іноземців дуже важливою складовою являється конструктивна педагогічна взаємодія з ними.[12]

На наш погляд, сьогодні існує протиріччя між ґрунтовною підготовкою викладачів по предмету і недостатньою підготовкою до професійно-педагогічного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах, ролі викладача російської мови як іноземної, його функціям та вимогам до нього присвячені чисельні дослідження науковців, які опубліковані у працях Т. Грищенко, Е. Жавжарової, Г. Сергієнко, В. Молчановського, Т. Лещенко та ін. [1, 2, 4, 6,7,8,9,10,14].

Наприклад, В. Молчановський, досліджуючи поняття професіограми викладача російської мови як іноземної, визначає, що це системно-функціональний портрет, який являє типологію професійно-педагогічних завдань, що вирішуються ним, і номенклатуру основоположних характеристик суб'єктивної готовності викладача до вирішення цих завдань у процесі навчання іноземних студентів російській мові. До основних компетентностей викладача російської мови як іноземної автор відносить: загальногуманітарну, лінгвістичну, психологічну, педагогічну, методичну, професійно-комунікативну [10, с. 261].

Наприклад, Т. Грищенко наголошує на необхідності володіння викладачами російською мовою на високому рівні, бути уважними до студентів та гнучкими у спілкуванні, проявляти твердість чи м'якість залежно від ситуації. Автор наголошує на необхідності створення викладачем такого клімату для іноземних студентів, щоб вони відчували допомогу та підтримку, повірили в свої сили і можливість реально використовувати вивчену ними мову [2].

Досліджуючи роль викладача в навчанні, Е. Жавжарова та Г. Сергієнко підкреслюють, що саме викладач виступає організатором освітньо-виховного процесу. Автори наголошують, що важливо не тільки приділяти увагу формуванню знань, умінь та навичок, а й особистісним якостям викладача.

Також дослідники відзначають, що при навчанні іноземних громадян викладач повинен обов'язково враховувати особливості національних систем іноземних громадян, етнокультурні традиції педагогічного спілкування, вербального етикету тощо. Саме викладачі підготовчих факультетів, на думку авторів, наділені багатьма функціями, які є специфічними, діалектичними, багатозначними, взаємообумовленими та взаємопов'язаними, орієнтованими на міжмовленнєву, міжкультурну комунікацію, що відображає інтеграційні процеси в розвитку культур, які є унікальними за своєю сутністю [3, 4].

Об'єкт дослідження: педагогічне спілкування як особлива форма взаємодії викладачів зі студентами.

Мета статті: розглянути сутність, зміст, аспекти педагогічного спілкування та його вплив на студентів-іноземців.

Наукова новизна дослідження: поставлена актуальна проблема володіння викладачами вищих навчальних закладів педагогічним спілкуванням як специфічною формою взаємодії викладача та іноземного студента.

У навчально-виховному процесі вищого навчального закладу головним засобом передачі культури, духовних цінностей є неповторна індивідуальність викладача як носія культури і суб'єкта міжособистісних стосунків з унікальною особистістю студента, котра постійно змінюється і збагачується.[7] Оскільки об'єктом педагогічної діяльності є особистість, то ця діяльність будується за законами спілкування.

Проблема культури педагогічного спілкування розглядалась ще у давні часи. Давньогрецькі філософи школи софістів (Протагор, Горгій й ін.) звертали особливу увагу на слово, мистецтво його вживання під час бесіди, пропагандистських виступів. Сократ учив своїх учнів тому, що тільки шляхом діалогу, дискусії пізнається істина.

Своєрідно розвивалось педагогічне спілкування і у період середньовіччя.

Основним джерелом школи педагогічного спілкування була Біблія, а звичайною формою спілкування був діалог авторитетного викладача і учня, що прагнув до знань.

Провідні педагоги нового часу Д. Дідро, Ф.-А. Дістервег, Ф. Прокопович та ін. висували на перший план професійної діяльності особистість педагога, його педагогічний такт, моральні відносини між вихователем і учнем.

Наукова розробка проблеми спілкування починається у 20-ті роки ХХ століття педагогами і психологами В. П. Бехтеревим, Л. С. Виготським, А. С. Макаренком, В. А. Сухомлинським, К. Д. Ушинський та ін., які зробили великий теоретичний і практичний внесок у розробку проблеми культури спілкування.

Педагогічне спілкування – це сукупність методів і засобів, застосування котрих забезпечує досягнення мети навчання та виховання і визначає характер взаємодії між двома головними суб'єктами педагогічного процесу [5; 73]. Це спілкування, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації студента, творчого характеру діяльності, для формування його особистості, забезпечує сприятливий психологічний клімат, попереджує створення психологічних

бар'єрів, дозволяє максимально використовувати у навчальному процесі особистісні та професійні якості викладача.

Педагогічне спілкування – різноманітні форми психологічної взаємодії педагога з вихованцями і в навчальний, і в позанавчальний час, які спрямовані на спільне розв'язання різноманітних завдань, формування і всебічний розвиток особистості вихованців, створення умов для реалізації їх творчих здібностей та формування індивідуальності.

Педагогічне спілкування виконує певні педагогічні функції і спрямоване (якщо воно повноцінне і оптимальне) на створення сприятливого, здорового психологічного клімату, на оптимізацію навчальної діяльності та стосунків між педагогом і студентом, у студентському колективі.

Професійно-педагогічне спілкування – система прийомів органічної соціально-психологічної взаємодії педагога і студентів, змістом якої є обмін інформацією, пізнання один одного, організація діяльності й стимулювання діяльності студентів, організація і корекція стосунків у колективі студентів, обмін ролями, співпереживання і створення умов для самоутвердження особистості кожного студента.

Педагогічне спілкування за своєю сутністю – творчий процес.

Педагогічне спілкування має бути проникнутим життєрадісністю, гуманністю, людяністю й оптимізмом.

Педагогічне спілкування виконує такі функції:

- взаємопізнання педагогічних працівників і студентів; обмін думками, почуттями та інформацією;
- організація та здійснення різноманітних і багатогранних навчально-виховних заходів;
- самовираження, самовизначення і самоутвердження учасників цього процесу.

За В. А. Кан-Каликом, структура професійно-педагогічного спілкування містить:

- прогностичний етап, зміст якого полягає в моделюванні майбутнього спілкування з аудиторією;
- комунікативну атаку, що передбачає організацію спілкування на початку навчально-виховного заходу;
- управлінський етап, сутність якого полягає в безпосередньому спілкуванні впродовж навчально-виховного заходу;
- завершальний етап, сенс якого - в аналізі перебігу спілкування та його результатів і внесення відповідних корективів у модель майбутнього спілкування [5].

І. А. Зязюн виокремив три компоненти спілкування: *пізнавальний, естетичний і поведінковий*. Учений наголошує: «Спілкування обов'язково передбачає формування у педагогів вихованців образів один одного і понять про особистісні властивості кожного учасника спілкування; воно несе в собі естетичну характеристику – зовнішню і внутрішню подобу учасників спілкування, викликає певне до себе відношення; у спілкуванні проявляється і

поведінковий компонент – слова і справи, адресовані педагогом учням, і навпаки» [11].

Набуття педагогічним працівником особистісного рівня спілкування є необхідною умовою високої культури взаємодії педагога і студента.

Для педагогічного працівника з високою культурою спілкування характерними є: оптимальність вимог; педагогічний оптимізм; емоційний відгук; формування колективних форм стосунків, взаємин у колективі у навчально-виховному процесі; створення атмосфери доброзичливості.

Висновки: Для ефективнішого педагогічного спілкування потрібні комунікативні уміння викладачів, які працюють з іноземними студентами, а саме уміння: вступати в контакт за будь-яких умов, навіть без знання мови-посередника [14]; управляти своїми емоціями, особливо при вирішенні конфліктів; уміння усвідомлювати особливості своєї культури в порівнянні з культурою студентів-іноземців[6, 8]; управляти самопочуттям і настроєм за будь-яких обставин; створювати психологічний контакт і емоційну атмосферу в аудиторії; впливати на іноземну аудиторію залежно від її національного складу; організувати наукову і творчу діяльність іноземних студентів[13]; уміння не допустити міжкультурних і інших конфліктів в аудиторії; витримати оптимальний темп спілкування, що особливо важко в інтернаціональній аудиторії; зрозуміти мотиви поведінки іноземних студентів при спілкуванні студентів з викладачем і між собою.

Список використаних джерел:

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача : навч. посіб. / Н. Ю. Бутенко. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 97.
2. Грищенко Т. Н. Роль преподавателя в формировании положительной мотивации при обучении студентов-иностранцев на подготовительном отделении / Т. Н. Грищенко // Проблемы использования, изучения и преподавания русского языка в Украине. – Х. : 2008. – Вып. 3. – С. 53–54.
3. Дрокина С. В. Вплив культури спілкування викладачів на успішність психологічної адаптації студентів / Дрокина С. В. – Матеріали Всеросійського семінару. – Томськ : Вид-во ТПУ, 2008. – С.52.
4. Жавжарова Е. А. Роль преподавателя РКИ: социально-психологический взгляд на его педагогическую деятельность / Е. А. Жавжарова, Г. А. Сергиенко // Реализации традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении : Материалы Междунар. науч.-метод. конф. – Харьков 22-23 мая 2008. – С. 17–18.
5. Кан-Калик В.А. Основи професійно-педагогічного спілкування / Кан-Калик В. А. – Грозный : ГПИ, 1979. – 102 с.
6. Лещенко Т. Виховні, країнознавчі та краєзнавчі аспекти викладання української мови за професійним спрямуванням іноземним студентам / Т. Лещенко, В. Юфименко, І. Самойленко // Інноваційні технології у викладанні дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням" у Державних

вищих навчальних закладах медичної та фармацевтичної освіти : матеріали наук.-практ. конф. та семінару-наради завідувачів однопрофільних кафедр. – Львів : Плай, 2013. – С. 78–87.

7. Лещенко Т. О. Індивідуальна робота іноземних студентів за вимогами кредитно-модульної системи як складова вивчення предмета "Українська мова за професійним спрямуванням" / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко, І. В. Самойленко // Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі : матеріали Х ювілейної навч.-наук. конф. з міжнародною участю. – Тернопіль : ТДМУ "Укрмедкнига", – 2013. – С. 350–351.

8. Лещенко Т. О. Пізнання України як спосіб соціалізації іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи : матеріали Всеукр. дист. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Харків, 2014. – С. 179–180.

9. Лещенко Т. О. Професіоналізм спілкування в структурі педагогічної майстерності викладача вищої медичної школи / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2014. – С. 124–125.

10. Молчановский В. В. Преподаватель русского языка как иностранного. Введение в специальность : лабораторная работа / В. Молчановский, Л. Шипелевич. – М. : Русский язык. Курсы, 2002. – 320 с.

11. Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 1997.

12. Шевченко О. М. Гуманістичні принципи створення особистісно орієнтованого освітнього середовища / О. М. Шевченко // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей. – Чернівці : Зелена Буковина, 2013. – С. 252–258.

13. Шевченко О. М. Інноваційні підходи у викладанні іноземних мов / О. М. Шевченко // Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика. – 2014. – Вип. 7. – С. 125–127.

14. Юфименко В. Г. Навчання швидкісному читанню медичної наукової літератури для оптимізації навчального процесу та раціонального використання студентами-іноземцями робочого часу / В. Г. Юфименко // Формування здорового способу життя студентів-медиків засобами освіти : матеріали всеукр. навч.-метод. конф. – Полтава, 2011. – Ч. 2. – С. 117–118.